

«Жаҳон адабиёти дурдоналари»

ГАБРИЭЛЬ ГАРСИЯ МАРКЕС

Русчадан Тоҳир Қаҳҳор таржимаси

... Кўп йиллар мобайнида биз фақат ўша воқеа хусусида гапириб юрдик. Ўша машғум кунгача ҳар биримиз ўзимизча яшаб, пешонамиздагини кўриб келаётгандик, ҳамманинг кўнглига гулгула солган у ҳодиса эса фикру зикримизни ўз қомига тортди, гўё ҳар ёқда сочилиб оқаятган умримиз ирмоқчалари кутилмаганда ўша воқеа гирдобига қуйилди... Омманинг оғзида шу гап, аммо бирор инсон зотининг дилида сирни очиб, қурбонни суиқасддан огоҳлантириш истаги йўқ эди, инчунун, ҳеч бир киши фалокат рўй бергач, унга нечоғли алоқадор бўлмоғи ва кейин тақдири қандай кечажағи бобида бирор аниқ фикрга эга эмасди.

Ошқора қотиллик қиссаси

Такаббурлик билан ҳам меҳр-муҳаббат
қозониш мумкин.

Жил Висенту!

Ўша қотиллик юз берган куни Сантьяго Насар, тонги кемада келаётган епископ ҳазратга пешвоз чиқиш ниятида, эрталабки соат беш яримда уйғонди. Уйғонишдан аввал туш кўрди: анжирзордан ўтиб бораётганмиш, сева-лаб охиста ёмғир ёғаётганмиш, мана шундай хушсаодат рўё муддатида у бирмунча ўзини бахтиёр хис қилди, аммо кўзини очиб, бошига беҳосдан қуш ахлати сочилгандай, таъби тирриқ бўлди. Орадан йигирма етти йил ўтгач, унинг онаси Пласида Линеро ўша машъум ва му-сибатли душанбани батафсил хотирларкан: «У тушида кўпинча дарахтларни кўрарди», деди менга. «Ўлимидан бир ҳафта олдин ҳам туш кўрганди, айтишича, якка ўзи кўрғошин қоғоздан ясалган самолётда учганмиш, учоқ бодомзорлар аро парвоз қилармишу қанотлари бирортаям дарахтга урилмасмиш», кўшиб қўйди у яна. Пласида Линеро ўзгалар тушига дарров таъбир айтгувчи, муаб-бирликда устаси фаранг аёл эди, лекин у ўз ўғлининг қандайдир дарахтларга боғлиқ тушларида ҳам, ўлдирилган куни ва ундан бир ҳафта аввал кўрган тушида ҳам ҳеч бир ёмон аломатни сезмаганди.

Сантьяго Насарнинг ўзиям фалокат белгисини туйма-ганди. У асли камуйқу, кийимларини ечмай ётар эди, ёмон ухларди; эрталаб боши оғриб турарди, ичида ит ўлгандай оғзидан бирам қўланса хид келар эдики, кўнгли айниб, тўйда ярим кечагача ичишнинг жазоси шу-да, дея ўзини койиб қўярди. Унинг эрталаб олтидан беш дақиқа ўтганда уйдан чиққанини ва роса бир соат кейин чўчка-дай чавақлаб ташлагунигача кўрган барча кишиларнинг эслашича, у ўшанда, юз-кўзидан ҳали уйқуси ўчмаган

эса-да, вақти чоғ одимлаб бораркан, дуч келганларга бугунги кун очиқ бўлади, дея таъкидлайверган. Бирок шохидларнинг бирортаси ҳам бу гапнинг об-ҳавога не-чоғли алоқадорлигини аниқ, бешиштибоҳ айтиб беролма-ди. Уларнинг баъзиси, қуёшли кун эди, денгиз тарафда-ги бананзорлардан енгил шабада эсаётганди, дейишса, баъзилари аксинча осмон тунд, паст, қоронғи, расво кун эди, ҳаводан ачиган сув хиди анқирди, бахтсизлик рўй берган маҳалда эса, айти Сантьяго Насар тушида кўрган ёмғирга ўхшаб майдалаб ёмғир ёғарди, деб тасдиқ-лашди.

Мен ҳам ўша куни тўйда тонготар маишатбозлик қилиб, масту мустағриқ бўлиб, ишқу ишрат илоҳаси Ма-рия Алехандрина Сервантес хонадониди кўзим илинган экан, басма-басига чалинган жом садоларидан уйғонар-канман, бу маҳобатли садолар епископ ҳазрат шарафига янграяпти, дея ўйладим.

Сантьяго Насар ўша куни саҳарда оқ сурпдан тикил-ган байрамлик шимини кийди, кўйлагини эғнига илди, бу либослар ҳам кеча тўйга кийган уст-боши каби оҳор-ланмаган эди. Илло, епископ ҳазратнинг ташрифиди бўлма-ганда, у одатдагидай ҳақи гули рангидаги кўйлак-шимини, суворий этигини киярди. У хар душанбада, шундай киёфада Дивано Ростро — Тангри талъат макониди отамерос кўрғонига жўнарди. Қўрғонда отасидан қолган молхона бор эди, бу мулкдан айтарли фойда кўрмаса-да, Сантьяго Насар мол-холига яхши қарарди. Тоғдаги яйловга борса, «магнум-357» тўпшончасини белига қис-тириб оларди, ўзининг айтишича, агар тўпшончанинг оғир пўлат ўқи отга тегса, миясининг қатигини чиқариб юбо-рарди. Каклик ови мавсумида у лочинотар милтигини ҳам олиб юрарди. Бундан ташқари, жавонида «малин-хер-шёнауэр-30.06», «холланд-магнум-300», «хорнет-22» каби нишондори қўшдурбинли бешотарлари, кўпўқли «винчестер»и сақланарди. У, отасига ўхшаб, ёстиғи ос-тига тўпшончасини қўйиб ухларди; ўша куни, уйдан чи-қишидан аввал, тўпшончадан ўқларни суғуриб олиб, қуролни каравоти ёнидаги жавончага ташлаб қўйган. Она-си менга: «У қуролини ҳеч маҳал ўқланганча қолдир-

асраши, бирор фалокат босмасин, дея шундай қилиши ҳам менга аён эди. Бу оқилона тадбир ҳам унга отаме-рос эди: бир куни хизматкор хотин ўринни ййғаётиб, ёстиқни кўтарганда, тўппонча пастга тушиб, ерга тегиши биланоқ варанглаб отилиб кетган, ўқ хонадаги кийим-кечак жавонини торс ёриб, деворни тешиб ўтган-да, чи-йиллаганича қўшинининг ошхонаси оша бориб черков май-донидаги сармехробда турган одам бўйи келадиган ав-лиёнинг бўрдан ясалган ҳайкалига теккан ва чангини чиқариб юборган. Сантьяго Насар хали у замонлар ёш бола эди, аммо мана шу воқеа унга катта сабоқ бўлган.

Онасининг эслашича, ўғли ўша куни унинг ётоғи-дан шошиб ваннахонага ўтган ва ана шу ҳолат волида ёдида сўнгги хотира каби муҳрланиб қолган. У ванна-хонадаги дорикутичадан бошоғриқ дори кидириб пай-пасланаркан, шарпадан онаси уйғониб кетган. У чирок-ни ёкаркан, бир қўлида сувли стакан тутиб, дори ич-моққа тараддуланиб, эшик ёнида турган ўғлини кўр-ган — бу ҳолатни онаизор бир умр сўзлаб-бўзлаб юрди. Худди ана ўшанда Сантьяго Насар унга кўрган тушини айтган, бироқ онаси дарахтлар хусусидаги ибо-рага эътибор бермаган.

— Тушда қушларни кўрсанг, бу фақат яхшилик ало-матидир, — дея таъкидлади у менга ҳам.

Мен Сантьяго Насар фожеаси ва унга боғлиқ синик хотиротнинг чил-чил парчаларини топиб, қайтадан бут-лаш ниятида яна ўша матлуб ва унут гўшага келганим-да, Пласида Линеро анча қариб, умр шами пирпираб қолган, жигарбандини сўнг бор кўрган тўрбеланчакда оҳиста тебраниб ётар эди. У қушпа-кундузи ҳам одамзот киёфасини элас-элас илгарди; энсасига доривор гиёҳ барг-лари хўллаб ёпиштирилганди — ўғлини охирги бор кўр-ганига оид мусибатли хотира бошини муттасил оврийдиган қилиб қўйганди. Аёл тўрбеланчак бошидаги аркон тутқ-ични ушлаганича ёнбошлаб ётарди, шарпамни сезган за-хоти ўрнидан кимирлаб, турмоққа уринди; нимкоронғи хонадан чақалоқ чўқинтириладиган жомда қолган оқава сув хиди анқирди, бу бадбўй ўша қотиллик рўй берган куни тонгда ҳам менга каттиқ таъсир қилганди.

турганди ўшанда, — деди. — Эгнига ювилган, аммо оҳорланмаган оқ сурп костюм кийганди, териси нозик эди, оҳорланган либосни хуш кўрмасди». Аёл занжа-бил дорисини шимиганча, хаёлхонасига кириб келган ўглининг кетиб қолишини истамагандай, тўрбеланчакда узок муддат ўй суриб ўтирди. Кейин дилтанг хўрси-ниб: «У ҳаётимнинг ёлғиз шамчироғи, бирдан-бир та-ялчим эди», деди.

Сантьяго Насар онасининг ёдида азобу бахтсизлик суврати каби сақланиб қолганини тасаввур этдим. Ян-варнинг охирги ҳафтасида йигирма бирга тўлган бу хуш-қад, бир оз рангпар, қош-қовоғию жингалак сочлари айни арабий йигит қуйиб қўйгандай отасига ўхшар эди. Ёлғиз ўғил Сантьяго Насарнинг ота-онаси молиявий ҳисоб-китоб ришталарини мустаҳкамлаш ниятида турмуш қуришган, бу ёруғ дунёда бадбахтлик ва корибад сояси-дан бошлари чиқмаган кимсалар эди; бироқ бошида ота-си борлигидан ғурурланар, ўзини хушбахт санарди. Ота-си уч йил аввал тўсатдан қазо қилган ва онаси билан сўппайиб қолгач ҳам машъум рўзи душанбада ўлдирил-гунга қадар ҳам у саодат нашидасини суриб юрган эди. Онасининг нозикфаҳмлилиги унга ҳам юққанди; отаси эса, унга болалигиданоқ милтиқ отишни, чавандозликни, шикор қушлари билан ов қилишни, энг муҳими, мард-лик ва жасурликни ўргатганди. Ота-бола ўзларича араб тилида сўзлашишар, Пласида Линеро ёнлариди турганда суҳбатдан у ҳам бебаҳра қолмасин дея испанчада гапла-шар эдилар. Бу атрофда уларнинг қуроқ кўтариб юр-ганини фақат бир гал лочин билан овланган қушларни оломонга кўз-кўзлаш учун хайрия бозорига олиб келиш-ганини айтмаса бирон жонзот кўрмаган. Отасининг ўли-ми Сантьяго Насарнинг ўрта мактабни тугатиб, ўқишни давом эттиришига йўл қўймади ва кўрфондаги мол-қолга қарашга мажбур бўлди. У табиатан кўнгли очик, қув-ноқ, хушфеъл йигит эди.

Ўша машъум кун онаси ўғлининг бошдан-оёқ оппоқ кийинганини кўриб, бугун душанбамас-ку, болагинам кун-ни адаштирибди-да, деб ўйлаган. «Бугун душанба эмас, деб эслатдим ҳам». деди менга. Шунда у байрамлик

муяссар бўлиш эҳтимол борлигини айтган. Бу гап онасининг гашига тегиб:

— У кемадан пастга тушмайди, овора бўлма, — деган она ўғлига, — хамишагидай, кема сахнида турган кўйи сомеларни дуо қилади-да, яна келган жойига жўнаб кетади. У зот шахримизни ёмон кўради.

Сантьяго Насар онасининг гапи тўғрилигини биларди, аммо черковнинг тантанали маросими, оломоннинг шов-шувли тарадуди ақлу хушини ўғирлаб қўйганди. «Худди кинодагига ўхшайди», деган эди у менга ўшанда. Епископнинг ташрифи ҳам, халойикнинг оммавий ибодати ҳам онани қизиқтирмас, фақат ўғлининг эрталаб юпун кийиниб кўчага чиққанию шамоллаб қолишидан чўчирди: ўғли кечаси ухлаб ётганда акса ургандай туюлганди унга. Болам, соябонингни ол, деганда ҳам бепарво қўл силтаб, хонадан чиқиб кетаверганди. Ўғлини ўшанда сўнгги бор кўриб туриши эди.

Ошпаз хотин Виктория Гусманнинг тасдиқлашича, ўша куниям, бутун февраль ойидаям ёмғир ёлмаган. «Аксинча бўлганди, — деди у бир гал, ўлимидан сал аввал йўқлаб борганимда, — эрта тонгданоқ — оқ қуёш киздирар, кунлар худди августдагидай иссиқ эди». Сантьяго Насар ошхонага кирганда, у тушликка пиширгани учта қуённинг гўштини нимталар, атрофида очофат итлар сўлагини оқизганича айланишар эди. «Эрталаблари унинг афти тунда кўз юммаган кишининг юзидай ҳорғин бўларди», эслади Виктория Гусман йигитга ҳамон нафрати борлигини яширмасдан. Унинг кизи Дивина Флор — Жаннат Гули, энди-энди очила бошлаган гулгунчадай киз — шакарсиз қахвага ром қўшиб, банддор пиёлада Сантьяго Насарга узатди. Одатда у хар душанбада бу ишни такрорлар, ромли қахва йигитнинг кечаги ичкиликвозликдан бўшашиб, кучсизланган жисму жонига мадор бағишлар эди. Ошхонадаги катта ўчоқда аланга чирсиллаб-шивирлар, баланд қўноқда товуклар ҳамон мудрашар, қисқаси, одатий сирли ҳаёт давом этарди. Сантьяго Насар яна бир дона бошоғриқ дорини ютиб, қахвани майдалаб ичаркан, ўй сурган кўйи, тоштахтада қуённинг ичак-чавағини тозалаётган иккита жонондан кўз

кўринар, ёшлик эҳтироси ва жунуни кўпириб турган кони томирларига сиғмай жўшиб, рангига уриб, нафасини сиқиб қўяётгандай туюларди. Қахвадан бўшаган идишни олгани келганда, Сантьяго Насар унинг қайноқ билангидан маҳкам тутиб:

— Сени айни жиловлаб, минадиган пайт келди-да! — деди кизга зинокор нигоҳини тикиб.

Виктория Гусман унга қон юки пичокни ўқталиб:

— Қўйвор уни, ярамас ўлгур! — деди хўмрайиб. — Кўзим очиқ экан, бу булоққа тумшуфингни теккизолмайсан!

Иброҳим Насар, Сантьягонинг отаси, Виктория Гусманни кизлик маҳалида авраб, бузиб қўйганди. Қўрғондаги отхонада у билан бир неча йил яширинча учрашиб, айшини суриб юрди ва ишқи сусайиб, ховридан тушгач, уйига хизматкорликка олди. Дивина Флор Викторяннинг сўнгги жазманларидан орттирган танҳо зурёди эди. Киз ҳам Сантьяго Насар уни бир кунмас-бир кун бағрига босишини, қисмати қон йиғлайдиган кўрпа айнан шу гўшада тўшалажагини олдиндан сезиб юрар, кўнглида ўшандай сирли кечани истовчи майл уйғонган эди. Кейинроқ уни кўрганамда, ўйнашларидан орттирган болалари ўртасида семизликдан пишиллаб, ғамгин ўтирарди, у менга: «Водариф, энди ундай йигитни бу дунё қайта кўрмайди!» деди. Онаси Виктория Гусман эса гапини бўлиб: «Яшшамагур отасининг қўйиб қўйгандай ўзи эди, расвои раддибало эди!» деди. У, қуённинг ховури кўтарилиб турган ичак-чавағини шартта суғуриб олиб, итга ташлаганида, Сантьяго Насарнинг қаттиқ кўрққанини эсларкан, овози титраб кетди.

— Кўпам вахший бўлма, — деганди у жувонга. — Танангга бир ўйлаб кўр: шу қуёнмас одам бўлса, нима килардинг?!

Ҳимоятсиз даррандаю паррандаларни овлаб, ўлдириб юрган йигитнинг ноҳос хаяжонга тушганини англагунча Виктория Гусманнинг умридан йигирма йил ўтди. «Ёраб! — деди ўшанда ваҳимадан титраб. — Наҳотки, у аломати ғайб, ажал элчисининг дарағи бўлган эди!» Инчунун котиликка қўй берган ўша тонгга ошпаз хотин

Lituz.com

**To'liq qismini
Shu tugmani
bosish orqali
sotib oling!**